

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในส่วนของความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ซึ่งระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ได้กำหนดว่า “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ 2551:4)

นอกจากนี้ ในส่วนของจุดหมาย ได้กำหนดไว้ในข้อ 4 ว่า “มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 5) จากสาระในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 วิสัยทัศน์และจุดหมายที่กล่าวไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ส่วนที่เน้นมากและให้ความสำคัญคือ การให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี

ปัจจุบัน พบว่าปัญหาที่น่าเป็นห่วงของนักเรียน มีอยู่หลายปัญหา เป็นต้นว่า ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาพฤติกรรมทางเพศ ปัญหาเรื่องความประพฤติ เช่น เทียวกลางคืน การแต่งกาย การใช้จ่ายเกินตัว ปัญหาการติดเกม การพนัน และภัยจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งปัญหาเรื่องการเรียน ปัญหาการกระทำผิดของเยาวชนที่เป็นอยู่และเกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการมีพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ปัญหาอบายมุข ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการทุจริตในการ

สอบ ปัญหาการขโมยสินค้าตามร้านค้าทั่วไป ฯลฯ ส่วนแต่เป็นปัญหาที่สะท้อนถึงการที่เยาวชนไม่เข้าใจบทบาทของตนว่าต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ ดังนั้น การแก้ปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นนี้ จึงต้องเร่งให้เยาวชนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี

วิชาหน้าที่พลเมือง (Civics Education) หรือสาระหน้าที่พลเมือง เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี (Education for Citizenship) นับเป็นสาระหรือวิชาที่มีความสำคัญในหลักสูตร เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนเพื่อความเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้นๆ ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยการดำรงตนตามบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติทั้งต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ และวิชานี้ยังสอนเยาวชนให้สามารถเข้าสู่สังคมทางการเมือง รู้จักแบบแผนการปกครอง และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง จึงนับเป็นหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม ครูสังคมศึกษาจึงต้องปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของความเป็นพลเมืองดี แต่การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษายังไม่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ครูสังคมศึกษายังมองข้ามความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ทำให้การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชน ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งจะเสนอการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี หรือสาระหน้าที่พลเมืองให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดเป็นระบบและมีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง โดยจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งกิจกรรมภายในห้องเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการจัดทำสื่อและหาแหล่งเรียนรู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ตลอดจนการวัดและประเมินผลในวิชาหน้าที่พลเมืองดี

ในการเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา นี้ ผู้วิจัยจะทำการสำรวจเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองเป็นลำดับแรก แล้วจึงนำข้อมูลจากการสำรวจ และจากการศึกษาเอกสารความรู้เรื่องการจัด

การศึกษาสาระหน้าที่พลเมือง มาสังเคราะห์ แล้วจัดทำเป็นชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วย สื่อหลัก คือ ประมวลสาระและแนวการศึกษา และสื่อเสริม คือ สื่อปฏิสัมพันธ์ โดยผู้ใช้ชุดฝึกอบรมสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อหลักเป็นส่วนใหญ่ และเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจจากสื่อเสริมอีกทางหนึ่ง ชุดฝึกอบรมทางไกลนี้ต่างจากชุดฝึกอบรมแบบปกติที่ผู้เข้ารับการอบรมและผู้อบรมต้องใช้เวลาร่วมกันเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ในสถานที่ที่กำหนดและต้องจำกัดจำนวนผู้เข้าอบรม ตลอดจนต้องสิ้นเปลืองทรัพยากรและใช้เวลามากไม่ทันต่อเหตุการณ์ แต่หากใช้วิธีการฝึกอบรมทางไกลจะช่วยพัฒนาบุคลากรได้จำนวนมาก ไม่จำกัดสถานที่ และยังใช้ระยะเวลาสั้นในการอบรมอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลขึ้นเพื่อให้บุคลากรของสถานศึกษา โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เป็นพลเมืองดี ซึ่งย่อมมีผลโดยตรงต่อสังคมไทย มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา

2.2 เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2.3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา

3. สมมุติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา

4.2 การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา ประกอบด้วย

4.2.1 สื่อหลัก ได้แก่ ประมวลสาระชุดฝึกอบรมทางไกลและแนวการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกล จำนวน 5 หน่วย

4.2.2 สื่อเสริม ได้แก่ สื่อปฏิสัมพันธ์

4.3 ประชากร คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 67 โรงเรียน ครูสังคมศึกษา จำนวน 473 คน และเขต 2 จำนวน 58 โรงเรียน จำนวนครูสังคมศึกษา 602 คน รวม 2 เขต จำนวนโรงเรียน 125 โรงเรียน และจำนวนครูสังคมศึกษา จำนวน 1,075 คน

4.4 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

4.4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา

4.4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมของครูสังคมศึกษาที่ใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **สาระหน้าที่พลเมือง** หรือวิชาหน้าที่พลเมือง หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนเพื่อความเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้นๆ ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยการดำรงตนตามบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติทั้งต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ และวิชานี้ยังสอนเยาวชนให้สามารถเข้าสู่สังคมทางการเมือง รู้จักแบบแผนการปกครอง และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 **ชุดฝึกอบรมทางไกล** หมายถึง ชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนของวิทยากรที่ให้การฝึกอบรมและสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม การกำหนดสื่อในลักษณะชุดสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วย สื่อหลักและสื่อเสริม และเครื่องมือประเมินผลของการฝึกอบรมทางไกล

5.3 **สื่อหลัก** หมายถึง สื่อที่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระทั้งหมดของชุดฝึกอบรมทางไกลที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษาด้วยตนเองในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วยประมวลสาระความรู้ และแนวการศึกษา

5.4 **สื่อเสริม** หมายถึง สื่อปฏิสัมพันธ์โดยบุคคลแบบเผชิญหน้า หรือกิจกรรมที่ผู้เข้าอบรม ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย คู่มือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ กิจกรรมฝึกอบรมซึ่งดำเนินการโดยวิทยากร และสื่อประกอบการฝึกอบรม

5.5 **ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม** หมายถึง คะแนนของผู้เข้ารับการอบรมที่ได้จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบขึ้น โดยครอบคลุม เนื้อหาของชุดฝึกอบรมทางไกล

5.6 **ครูสังคมศึกษา** หมายถึง ครูสังคมศึกษาที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 2

5.7 **ความต้องการของครูสังคมศึกษา** หมายถึง ความต้องการของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจแนวทางการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง และการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมืองเพื่อนำไปประยุกต์ใช้การสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ได้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช โดยเฉพาะสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สามารถนำชุดฝึกอบรมทางไกลดังกล่าว ไปใช้สำหรับการฝึกอบรมครูที่สนใจและให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อ่านเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน

6.2 บุคลากรในสถานศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ระบอบการเมืองการปกครอง ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการเป็นพลเมืองดีที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในสังคมไทย

6.3 ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในสถานศึกษา เป็นชุดฝึกอบรมที่สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้ทั่วประเทศ บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในการเรียนรู้สาระหน้าที่พลเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.4 ผู้เรียนที่ได้รับการเรียนการสอนจากครูสังคมศึกษาซึ่งได้ผ่านการอบรมทางไกลจากการฝึกอบรมดังกล่าว จะเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีตามที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสามารถใช้ความรู้และกระบวนการไปพัฒนาความเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพให้เกิดแก่ตนเองและสังคมไทย

7. กรอบกระบวนการวิจัย

